

živi za danes in za bodočnost. In spomin izgine, naj bo že sladak ali grenak. — Pač pa preveva vsako besedo skrb za bodočnost — pa nikdar ne pokaže, da so mu oblaki, ki zakrivajo prihodnjjo uro, skrb in tuga, — le nekak pomožen akord je to h glavnemu akordu.

Ignacij Borštnik je eden onih redkih umetnikov, ki združujejo naravno nadarjenost s študijem in resnično inteligenco. Zato so njegove vloge dvojna umetnost: umetnost njegove individualnosti in umetnost poglobljenja v psihologijo raznih duševnih pojavov. On stavi za vsako svojo kreacijo diagnozo, kot zdravnik za bolezen. Preiskuje natančno vse, kar je simptomatično ali tipično zbere, in niti, ki jih ni našel, vzame iz svoje duše, jih pridá in nam ustvari človeka iz mesa in krvi.

V glavnih potezah sem očrtal Borštnikovo delovanje — a samo v glavnih črtah — to naj je nekakšen okvir; razpeto platno je porisano samo s kredo. V 14 letih svojega delovanja v Zagrebu je kreiral 200 vlog. — Najvažnejše Borštnikove kreacije so: Armand (Dama s kamelijami), Napoleon (Madame Sans Gène), Kasij (Julij Cezar); Hamlet, Tartuffe in Kean so stvari njegove umetnosti, Stockmann (Sovražnik svojega naroda), Krosut (Antigona), Alba (Egmont), Rihard (Rihard III.), Jago (Otelo), Nikita (Moč teme), Shylok (Beneški trgovec), voznik Heušel, Dr. Weisse (Sodome propast), Neron (V znamenju križa), Satin (Nadnu), Gustav (Strindberg, Upnik), Flam (Roza Berndt); sploh pa je igral vse večje Ibsenove, Hauptmannove, Sudermannove, Strindbergove in d'Annuncijeve vloge.

V Ljubljani je gostoval kot Flam v Hauptmannovi Roza Berndt . . .

* * *

Na koncu sem; težko je pisati eseje o umetnosti, še težje pa študije o umetnikih. Zakaj še sami sebe komaj poznamo, kako naj proučimo druge, ki jih jedva poznamo — in še to povečini s pozornice. Hotel sem le slovensko javnost opozoriti na to, da imamo dvojico umetnikov, ki bi jih tudi največji kulturni narodi vedeli ceniti.

Če bi se stalno naselila v Ljubljani, potem bi se lahko naše gledališče dvignilo na doslej samo dostikrat razmotreno, a nikdar še doseženo višino. A pač velja tudi o njih beseda Oskar Wildeja: „Vsakdo se narodi kot kralj, in večina jih umre v pregnanstvu — kakor marsikak kralj.“ A. Robida.

* * *

Viktor Parma: „Nečak“. Opereta v treh dejanjih. Besedilo spisal Friderik Hirsch. Premiera 3. decembra. Reprizi 15. in 17. decembra.

Po preteku dveh let smo čuli zopet enkrat izvorno slovensko opereto. Pravzaprav je prišel „Nečak“ v Ljubljano preko Zagreba, kjer so ga uprizorili že prej pod naslovom: „Lokavi služnik“. Original libreta je pa nemški: „Der Stammhalter“. Kdor je vajen lahke operetne glasbene literature, ta ve, da mora le prevečkrat za par lepih muzikalnih točk

poslušati cele metre največje budalosti. — In isto se nam godi v „Nečaku“. — Sicer je dobil „Stammhalter“ na Dunaju prvo nagrado, a odkrito rečeno: škoda Parme za tako besedilo. — Leharjeva „Vesela vdova“ je v tem oziru tudi precej, no recimo, negativna, in znana je umetnost Viktor Leonovega besedila, — a če primerjamo Leona z Hirschem, dobimo razmerje: sto proti eni. — Dejanje samo je zamenjava nečaka in postrežčka, ki nastopa v fraku. — Vse brez motiviranja, vse brez razlogov, brez vzrokov itd. Od operete ne zahteva nihče globokosti, toda plitvosti v taki meri tudi ne moremo prenašati. Najboljši „slager“ je „spakedrano človeštvo“, po tem besednem dovtipu se naj presojajo vsi drugi, ki zaostajajo še dosti za tem — najboljšim. Uprizorila se je opereta pri nas tako, kot se, — brez pretiravanja, — nobena ne. — Od glavne vloge postrežčka, falsi-nečaka, nismo razumeli besede. — Prva subreta je omagovala pri g, njenega gis, a sploh slišali nismo, dasi ima v valčku briljantno izpeljan b. Edino dobri so bili epizodisti, Povhe in Molek, Dragutinovičeva in Danilo, — pa ti niso operetne moči. — Solisti pa — o joj! Res smilil se nam je Parma. — Občinstvo je vse vprek zabavljalo. — Da se je mogla ope-

SPLIT: VODNJAK

reta sploh četrtič dati, sta prišla Polakova in Gund iz Zagreba gostovat. To govori dovolj o kvaliteti domače zasede, ki je bila pri premieri slabša kot dobro aranžirana skušnja, ki bi ji moralo slediti najmanj še dvajset skušenj. In za to opereto so imeli nad trideset skušenj že itak.

Glasba sama je lahka, plesna in kupletska. — Parmovega intermezza iz „Ksenije“, lahkega ritma „Mladih vojakov“, ženskega zbora „Angelus“ iz „Amazonk“ bi iskali zaman v tem delu. Drugi žaner, druge zahteve. — Melodičnosti pa najdemo dovolj v teh poskočnih ritmih, instrumentacija je jako fino izpeljana, mestoma je celo rafinirana. — Glavna vrlina „Nečaka“ je gracioznost in pa poskočna melodika. Slovenska pa ta opereta ni; — Strauß, Millöcker, Lehar, Ziehrer so prej vplivali na Parma kakor pa slovenske melodije in narodni motiv. Zato najdemo tudi stare znance iz raznih dunajskih operet na posetih pri „Nečaku“. Pa to le za nekaj taktov . . . Omeniti moram lepo koncipirani in fino izpeljani valček in pa originalni kuplet (muzikalno seveda) v tretjem dejanju. Finale prvega dejanja (zbor s soli) pa je tako lep in tako umetniško zamišljen, da bi ne bil operi